

Určovací žaloba

Určovací žaloba je použitelná tam, kde se její pomocí vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu. Nelze bez dalšího dovozovat, že s ohledem na její preventivní charakter, je použitelná pouze tehdy, nedošlo-li ještě k porušení práv, o jejichž ochranu jde.

Určovací žaloba je použitelná tam, kde se její pomocí vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu. Nelze bez dalšího dovozovat, že s ohledem na její preventivní charakter, je použitelná pouze tehdy, nedošlo-li ještě k porušení práv, o jejichž ochranu jde.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 630/2002, ze dne 14.11.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně B. K., zastoupené advokátkou, proti žalovanému G. a S. g., zastoupenému advokátem, o určení trvání pracovního poměru, vedené u Okresního soudu v Bruntále pod sp. zn. 11 C 1/2000, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. května 2001, č.j. 16 Co 124/2001-75, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se původně domáhala, aby bylo určeno, že výpověď z pracovního poměru učiněná přípisem žalovaného ze dne 5. 11. 1999 ke dni 12. 11. 1999 je neplatná. Žalobu odůvodňovala zejména tím, že u žalovaného byla v pracovním poměru na základě pracovní smlouvy ze dne 29. 4. 1999 ve funkci vychovatelky, a to na dobu určitou po dobu mateřské dovolené K. H. Dne 5. 11. 1999 jí žalovaný oznámil ukončení pracovního poměru s tím, že mateřská dovolená K. H. končí dnem 12. 11. 1999. K. H. je však i nadále na mateřské dovolené a do práce nenastoupila. Žalobkyně je přesvědčena, že její pracovní poměr nemohl na základě dopisu žalovaného ze dne 5. 11. 1999 skončit a že trvá i nadále.

Okresní soud v Bruntále rozsudkem ze dne 11. 5. 2000, č.j. 11 C 1/2000-27, žalobu na určení, že výpověď z pracovního poměru učiněná přípisem žalovaného ze dne 5. 11. 1999 ke dni 12. 11. 1999 je neplatná, zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na nákladech řízení 3.225,- Kč k rukám Mgr. J. L., advokáta. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že žalovaný přípisem ze dne 5. 11. 1999 pouze žalobkyni upozornil na skončení pracovního poměru ke dni 12. 11. 1999. Protože zákoník práce v žádném svém ustanovení „nezahrnuje“ právo domáhat se určení neplatnosti skončení pracovního poměru uplynutím doby, nedostává se žalobkyni aktivní legitimace k podání této žaloby. Proto se soud ani nezabýval hodnocením průběhu pracovního poměru další zaměstnankyně žalované K. H. Chtěla-li žalobkyně dosáhnout dalšího setrvání v pracovním poměru žalovaného, měla podle soudu prvního stupně „žalobu formulovat jinak“.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 13. 9. 2000, č.j. 16 Co 323/2000-39,

rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Vytknul soudu prvního stupně, že nechal bez povšimnutí rozpor mezi žalobním tvrzením a žalobním petitem v žalobě uvedeném. Žalobní petit (to, čeho se žalobce domáhá) musí být plně podložen žalobními tvrzeními, musí z nich vyplývat. Jestliže rozhodující skutečností v žalobě pojednávají o něčem jiném, než čeho se podle žalobního petitu žalobce domáhá, jde o vadu žaloby, o jejíž odstranění se má soud postupem podle § 43 o.s.ř. pokusit. Tak tomu bylo podle odvolacího soudu i v projednávaném případě, kdy žalobkyně tvrdila, že její pracovní poměr neskončil dnem 12. 11. 1999, avšak v žalobním petitu se domáhala určení neplatnosti výpovědi. Jestliže soud prvního stupně tento rozpor neodstranil, jednal o vadné žalobě. Protože žalobkyně v odvolání uvedla do souladu žalobní tvrzení a navrhovaný petit (nyní se domáhá určení, že pracovní poměr mezi účastníky trvá), nemusí už soud prvního stupně postupovat podle ustanovení § 43 o.s.ř., ale může již žalobu na určení trvání pracovního poměru věcně posoudit a rozhodnout.

Okresní soud v Bruntále rozsudkem ze dne 20. 12. 2000, č.j. 11 C 1/2000-53, určil, že pracovní poměr žalobkyně k žalovanému založený pracovní smlouvou ze dne 29. 4. 1999 s účinností od 2. 5. 1999 trvá, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni „na účet“ její zástupkyně JUDr. D. Ž., advokátky, náklady řízení ve výši 6.450,- Kč a že je dále povinen zaplatit „ČR na účet Okresního soudu v Bruntále“ soudní poplatek ve výši 1.000,- Kč. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že žalobkyně má na žalovaném určení naléhavý právní zájem, neboť je osobou se změněnou pracovní schopností a nárok na mzdu z pracovního vztahu u žalovaného byl jediným jejím příjmem. Dovedil dále, že pracovní poměr žalobkyně u žalovaného byl uzavřen na dobu trvání mateřské dovolené K. H., zahrnující jak mateřskou dovolenou ve výměře stanovené v § 157 odst. 1 zák. práce, tak další mateřskou dovolenou podle odstavce 2 stejného ustanovení, a to do doby, než se K. H. vrátí fakticky do zaměstnání, k čemuž dosud nedošlo. Vycházel přitom z toho, že smyslem uzavření pracovního poměru žalobkyně u žalovaného byl zástup za K. H. do doby, než se po skončení mateřské dovolené skutečně vrátí do zaměstnání. Za nelogické považoval tvrzení ředitelky žalovaného M. S., že po případném nástupu K. H. na další mateřskou dovolenou mohl být pracovní poměr s žalobkyní prodlužován či sjednána nová pracovní smlouva, neboť z její výpovědi vyplynulo, že „nezнала podrobně příslušné ustanovení zákoníku práce“, a navíc její výpověď byla v rozporu s výpovědí svědkyně G.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 16. 5. 2001, č.j. 16 Co 124/2001-75, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žaloba na určení, že pracovní poměr žalobkyně k žalovanému založený pracovní smlouvou ze dne 29. 4. 1999 s účinností od 2. 5. 1999 trvá, se zamítá, a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na nákladech řízení před soudy obou stupňů 13. 635,- Kč k rukám Mgr. J. L., advokáta. Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl odvolací soud k závěru, že v projednávané věci není dán naléhavý právní zájem žalobkyně na požadovaném určení. Vycházel přitom z toho, že určovací žaloba podle § 80 písm. c) o.s.ř. je preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu, a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů. Tyto funkce určovací žaloby korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu; nelze-li v konkrétním případě očekávat, že je určovací žaloba bude plnit, nebude ani naléhavý právní zájem na takové určení. Přitom odkazoval na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 1997, sp.zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 3/97. Žaloba na určení nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinností podle § 80 písm. b) o.s.ř. Tento výklad vychází z preventivního účelu určovacích žalob, které mohou vést k ochraně práv tehdy, nedošlo-li ještě k jejich porušení. Pokud se již protiprávní vztah vytvořil, nemá prevence smysl

a je třeba žalovat na odstranění tohoto stavu žalobou na splnění určité právní povinnosti. Protože v projednávané věci bylo tvrzeno porušení práva žalobkyně, spočívající v tom, že přesto, že její pracovní poměr dosud neskončil, žalovaný jí zakázal přístup na pracoviště, tedy jí nepřiděluje práci a neplatí mzdu či náhradu mzdy, k zásahu do zákonem chráněných práv žalobkyně již došlo. Nelze proto očekávat, že by určovací žaloba působila účinněji než žaloba na plnění, na zaplacení náhrady mzdy podle § 130 zák. práce.

V dovolání proti rozsudku odvolacího soudu žalobkyně namítá, že naléhavý právní zájem na určení je dán též tehdy, jestliže se určovací žalobou vytvoří pevný základ pro právní vztahy účastníků sporu a předejde se tak případným dalším žalobám na plnění nebo jestliže žaloba na plnění neřeší a ani nemůže řešit celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva. Žalobkyně jako zaměstnanec má naléhavý právní zájem na určení existence pracovního poměru, neboť v otázce jeho existence se odrazí celá řada nároků, které má jako důsledek pracovního poměru (nárok na mzdu nebo náhradu mzdy, nárok na dovolenou, právo na úhradu zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení, nárok na zápočet doby trvání pracovního poměru pro účely důchodového zabezpečení). Žaloba na plnění, v tomto případě žaloba na výplatu mzdy, neřeší a nemůže ani zdaleka řešit celý obsah a dosah sporného právního vztahu. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 – dále jen „o. s. ř.“ (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je věcně opodstatněné.

V projednávané věci se žalobkyně domáhá (poté, co odstranila rozpor mezi žalobními tvrzeními a požadovaným žalobním petitum), aby bylo určeno, že její pracovní poměr k žalovanému založený pracovní smlouvou ze dne 29. 4. 1999 s účinností od 2. 5. 1999 trvá. Jde tedy o žalobu na určení ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. Prvořadým předpokladem úspěchu žaloby na určení podle § 80 písm. c) o.s.ř. je, že na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán naléhavý právní zájem. Správně se proto jak soud prvního stupně, tak soud odvolací zabývaly otázkou, zda žalobkyně na navrhovaném určení má naléhavý právní zájem.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř. (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není,

vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř. K těmto závěrům se k odůvodnění svého rozsudku hlásí i odvolací soud.

Nesprávně však odvolací soud dále dovozuje, že preventivní charakter určovací žaloby je naplněn pouze tehdy, nedošlo-li ještě k porušení práv, o jejichž ochranu jde. Přehlíží totiž, že určovací žaloba má - jak výše uvedeno - své místo také tam, kde se její pomocí vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu. Jak sám odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku konstatuje, žalobkyně v řízení poukazovala na to, že žalobce jí odmítá přidělovat práci, neplatí jí mzdu ani náhradu mzdy. Základem sporu mezi účastníky je vyřešení otázky, zda pracovní poměr žalobkyně sjednaný na dobu určitou skončil dne 12. 11. 1999 či nikoli (tedy otázka co vlastně, z hlediska délky trvání pracovního poměru mezi účastníky, bylo ujednáno). Z toho je zřejmé, že mezi účastníky panuje nejistota o jejich vzájemném vztahu, a objektivně je tedy dán právní zájem žalobkyně na vyjasnění tohoto stavu. Právě vyřešení této otázky může napevno postavit dosud nejasný právní vztah mezi účastníky a může vyřešit nejen otázku základu případné žaloby na peněžitě plnění, ale zároveň by napevno postavilo i existenci ostatních práv a povinností z (případného) pracovněprávního vztahu vyplývajících, jak na to poukazuje v dovolání žalobkyně. Proto závěr odvolacího soudu, že z důvodů jím uváděných není (v době, kdy o věci rozhodoval) dán v projednávané věci naléhavý právní zájem na požadovaném určení, nemůže obstát.

Protože rozsudek odvolacího soudu není správný, Nejvyšší soud ČR jej zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem, § 243b odst. 2 věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)